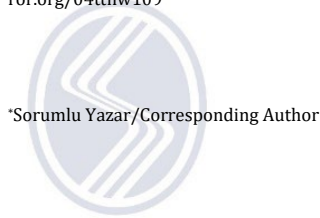

Avrupa Birliği'nin Orta Asya Politikalarına Yönelik Bir Analiz

An Analysis of the European Union's Central Asia Policies

Merve Boyun^{1*}
Semanur Gürlek¹

¹ Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya, Türkiye,
merve.boyun@ogr.sakarya.edu.tr,
semanur.gurlek@ogr.sakarya.edu.tr,
ror.org/04ttwn109

*Sorumlu Yazar/Corresponding Author

Geliş Tarihi/Received: 10.11.2025
Kabul Tarihi/Accepted: 12.12.2025
Yayınlanma Tarihi/ Available Online: 22.12.2025

Öz: Orta Asya; coğrafi, ekonomik ve siyasi açıdan dünya ekonomi politikasında ön planda olan bir bölgedir. Geniş doğalgaz ve petrol rezervleri, bölgenin ekonomik değerini artırmakta ve stratejik önemini pekiştirmektedir. Avrupa Birliği (AB), dünya siyaseti açısından önemli bir aktördür. Birlik, 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Orta Asya'da beş yeni bağımsız devletin ortaya çıkmasıyla birlikte bu bölgeye yönelik dış politikasını yeniden şekillendirmiştir. Orta Asya, AB açısından yalnızca enerji güvenliği bağlamında değil, aynı zamanda normatif değerlerin yaygınlaştırılması, ekonomik iş birliğinin geliştirilmesi ve bölgesel istikrarın sağlanması bakımından da önemlidir. Literatürde benzer temaları ele alan çalışmaların mevcut olduğu görülmekle birlikte, çalışmanın sınırlılıkları belirlenirken özellikle 2010 sonrası döneme odaklanan ve güncel siyasal, ekonomik, askeri ve teknolojik gelişmeleri kapsayan araştırmaların yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. Çalışmanın temel amacı olarak; AB'nin Orta Asya'nın jeopolitik öneminin giderek artmasına paralel 2010 sonrası dönemde izlediği politikaları somutlaştırmak gösterilebilir. Araştırma soruları ise şu şekildedir: Orta Asya jeopolitiği ne şekildedir?; AB nasıl bir kurumdur ve yapısı nasıldır?; AB'nin uluslararası ilişkilerdeki temel ilke değerleri nasıldır? Hangi güç unsurlarına ağırlık vermektedir?; AB'nin Orta Asya'ya yaklaşımı genel olarak nasıldır? Araştırma sorularının cevaplandırılması bağlamında metod olarak doküman inceleme, betimsel içerik analizi, karşılaştırmalı analiz ve tarihsel metod belirlenmiştir. Çalışmada belirlenen analitik çerçeve doğrultusunda kategorizasyon ve temalaştırma adımlarından yararlanılmıştır. Ulaşılan başlıca sonuç olarak AB'nin Orta Asya politikası, Çin'in "Bir Kuşak Bir Yol" girişimi (BRI) ve Ukrayna-Rusya Savaşı gibi güncel jeopolitik baskılar altında, normatif değerleri ile enerji ve iş birliği çıkarları arasında kritik bir denge kurmaya çalışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği (AB), Orta Asya, Politika, Soğuk Savaş, Türk Kuşağı

Abstract: Central Asia is a region that is at the forefront of world economic policy in geographical, economic, and political terms. Its vast natural gas and oil reserves increase the region's economic value and reinforce its strategic importance. The European Union (EU) is an important actor in world politics. Following the collapse of the Soviet Union in 1991 and the emergence of five new independent states in Central Asia, the Union reshaped its foreign policy towards the region. Central Asia is important to the EU not only in terms of energy security, but also in terms of promoting normative values, developing economic cooperation, and ensuring regional stability. While studies addressing similar themes exist in the literature, it has been determined that research focusing specifically on the post-2010 period and covering current political, economic, military, and technological developments is insufficient when defining the limitations of this study. The main objective of the study is to concretize the policies pursued by the EU in the post-2010 period, parallel to the increasing geopolitical importance of Central Asia. The research questions are as follows: What is the geopolitics of Central Asia? What kind of institution is the EU and what is its structure? What are the fundamental principles and values of the EU in international relations? Which power elements does it emphasize? What is the EU's general approach to Central Asia? In the context of answering the research questions, document review, descriptive content analysis, comparative analysis, and historical method have been determined as the methodology. Categorization and thematization steps were utilized in accordance with the analytical framework determined in the study. The main finding is that the EU's Central Asia policy, under current geopolitical pressures such as China's Belt and Road Initiative (BRI) and the Ukraine-Russia War, is attempting to strike a critical balance between its normative values and its energy and cooperation interests.

Keywords: European Union (EU), Central Asia, Policy, Cold War, Turkic World

Extended Abstract

The foreign policies of states are shaped according to conjunctural changes and developments in the international arena. In this context, it can be seen that the geopolitical structure has been reshaped with the end of the Cold War. The strategic importance of Central Asia has also increased during this transformation process. This development is also a process that affects the policies of states and international organizations that are global actors.

Central Asia is a region at the forefront of world economic politics in geographical, economic, and political terms. This vast region is surrounded by Russia, People's Republic of China (PRC), South Asia (Afghanistan, Pakistan, India), Iran, and the Caspian Sea. Extensive natural gas and oil reserves increase the region's economic value and reinforce its strategic importance. PRC is making significant investments in the region as part of its "One Belt, One Road" (BRI) project. The US and Western countries also have a strategic interest in the region in terms of energy security. The majority of the peoples of Central Asia are of Turkish origin, and soft power ties have been established between Türkiye and the countries of the region.

The European Union (EU) is an important actor in world politics. Following the collapse of the Soviet Union in 1991 and the emergence of five new independent states in Central Asia, the Union reshaped its foreign policy towards the region. Central Asia is important to the EU not only in terms of energy security, but also in terms of promoting normative values, developing economic cooperation, and ensuring regional stability. However, it is clear that the EU's influence in Central Asia remained limited until the 2000s. However, with the adoption of the "European Union and Central Asia: A New Partnership Strategy" in 2007, a more comprehensive approach to the region was adopted. With this strategy, updated in 2019, the EU began to use soft power tools more effectively by promoting the concept of "partnership-based, dialogue among equals" with the countries of the region. While studies addressing similar themes exist in the literature, it was determined that research focusing specifically on the post-2010 period and covering current political, economic, military, and technological developments was insufficient when identifying the limitations of the study. Accordingly, the study was conducted in light of the relevant factors to address these shortcomings.

The main objective of the study is to concretize the policies pursued by the EU in the post-2010 period, parallel to the increasing geopolitical importance of Central Asia. The problem of the study is the increasing geopolitical importance of the region in the post-2010 period, based on the theory of Asia's rise, and the increasing number of studies on this subject. The research questions are as follows: What is the geopolitics of Central Asia? What kind of institution is the EU and what is its structure? What are the EU's fundamental principles in international relations? Which power elements does it emphasize? What is the EU's general approach to Central Asia?

In the context of answering the research questions, document review, descriptive content analysis, and comparative analysis were determined as the methods. The main conclusion reached is that after the collapse of the Soviet Union in the 1990s, the region became a center of attraction for international actors. It was concluded that in subsequent periods, the EU's strategies towards the region were updated and reshaped in line with the changing world order as a result of military, political, economic, technological, and other developments. In this context, the EU's policies towards the region are constantly being renewed.

The EU's normative power approach emphasizes soft power tools based on democracy, human rights, and sustainable development, combining its economic capacity with diplomatic mechanisms. The EU's approach to Central Asia is shaped around three axes: energy security, the dissemination of normative values, and regional stability. The New Partnership Strategy adopted in 2007 and updated in 2019 emphasizes dialogue between equals; agreements such as the EPCA (Enhanced Partnership and

Cooperation Agreement) signed with Kazakhstan cover trade, environment, and legal areas. Despite authoritarian structures and great power competition in the region, the EU pursues a pragmatic strategy through investments in green transformation, digitalization, and the Trans-Caspian Corridor, aiming to increase its soft power. Central Asia, with its energy resources, strategic location, and Turkic identity, it is a global center. The EU, as a normative power, promotes economic cooperation, energy security, and democratic values, but faces challenges from authoritarian regimes and great power competition. Kazakhstan pursues pragmatic policies with investments such as the EPCA, green transformation, and the Trans-Caspian Corridor. Cultural ties with Türkiye create complementarity and competition in EU policies. The EU's influence depends on comprehensive, long-term strategies that are sensitive to local dynamics.

The transformations in the region's strategic equation have accelerated due to the BRI launched by the PRC in 2012, the EPCA agreements signed between the EU and Central Asian countries, and ultimately the impact of the global energy supply security crisis triggered by the Ukraine-Russia War. These developments have deepened the EU's strategic focus on the region and placed the search for new natural gas and oil reserves at the center of policy-making.

1. Giriş

Uluslararası aktörler olan devletler kuruldukları günden itibaren kendi politika ve çıkarları çerçevesinde aksiyon almaktadır. Atılan bu adımlar uluslararası arenadaki konjonktürel değişiklik ve gelişmelere göre şekillenmektedir. Tarihte dengeleri değiştiren birtakım toplumsal olay ve gelişmeler bulunmaktadır. Dönüm noktalarından biri olan Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle, çift kutuplu düzen ortadan kalkmış ve jeopolitik yapı değişmiştir. Bu durum Orta Asya'nın önemini giderek artırmıştır.

Çalışmanın ana konusunu oluşturan Orta Asya'nın jeopolitik konumu, ilgili bölgenin gerek coğrafi gerekse siyasi açıdan dünya siyasetini etkileyen önemli bir noktada olmasını sağlamaktadır. Doğu'dan başlayarak Batı'ya uzanan ve sırasıyla Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan'ı kapsayan bu bölge; Rusya, Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC), Güney Asya (Afganistan, Pakistan, Hindistan), İran ve Hazar Denizi ile çevrilidir. Özellikle Türkmenistan ve Kazakistan büyük doğalgaz ve petrol rezervlerine sahip olması dolayısıyla ekonomik anlamda bölgeyi zenginleştirip önemli kılmaktadır. Bölge; ÇHC, Avrupa ve Güney Asya'ya enerji taşıyan boru hatlarının bulunduğu kritik bir alanı kapsamaktadır. ÇHC, "Bir Kuşak Bir Yol" (BRI) projesi kapsamında bölgeye ciddi yatırım yapmaktadır. ABD ve Batılı ülkeler de enerji güvenliği açısından bölgeye stratejik ilgi duymaktadır. Orta Asya'daki halkların büyük kısmı Türk kökenli olup Türk dilleri konuşmaktadır. Ortak tarih, kültür, gelenek ve inanç sistemleri üzerinden Türkiye ile bölge ülkeleri arasında yumuşak güç bağları kurulmuştur. Türk Dünyası'nın kalbinde yer alan bu bölge incelenirken bu çalışma bağlamında "Türk Kuşağı" temel alınarak incelemeler yapılmıştır.

Avrupa Birliği (AB), dünya siyaseti açısından oldukça önemli ve etkili bir aktördür. Birlik, 1991 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılmasının ardından Orta Asya'da beş yeni bağımsız devletin ortaya çıkmasıyla birlikte bu bölgeye yönelik dış politikasını yeniden şekillendirmiştir. Orta Asya, AB için yalnızca enerji ve güvenlik açısından değil, aynı zamanda normatif değerlerin yayılması, ekonomik iş birliği ve bölgesel istikrar açısından da önem arz etmektedir. AB'nin 1990 sonrası dönemde ağırlığını artırdığı enerji koridoru olan Orta Asya'ya ilgi duyduğu görülmektedir. AB'nin 2000'li yıllara kadar Orta Asya'da sınırlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Birliğin bölgeye yönelik ilk araçlarından olan Bağımsız Devletler Topluluğu'na Teknik Yardım (TACIS) programı 1991 ve 1990'lardaki ilk Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması (PCA) karşımıza çıksa da stratejik ve bütüncül olmadığı bilinmektedir. Ancak 2007 yılında kabul edilen "Avrupa Birliği ve Orta Asya: Yeni Bir Ortaklık Stratejisi" ile bölgeye yönelik daha bütüncül bir yaklaşımın benimsenmektedir.

2019'a gelindiğinde güncellenen bu strateji ile AB, bölge ülkeleriyle "ortaklık temelli, eşitler arası diyalog" anlayışını ön plana çıkararak yumuşak güç araçlarını daha etkin biçimde kullanmaya başlamıştır.

Bu çalışmanın temel amacı, Orta Asya'nın jeopolitik önemindeki yükselişe ek olarak AB'nin bölgeye yönelik artan stratejik ilgisinin seyri ve dönüşümünü incelemektir. 2010 sonrası dönem özelinde ne gibi politikalar izlendiğini; ilgili politikalara dayanılarak somut sonuçların ne olduğunu tespit etmek olarak belirlenmiştir. Çalışmanın problematiği ise 2010 sonrası dönemde Orta Asya'nın yükselişi teorisinden hareketle bölgenin jeopolitik öneminin artması ve ilgili bölge hakkında çalışma sayısının giderek çoğalması olmuştur. Araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

1. Orta Asya jeopolitiği ne şekildedir?
2. AB nasıl bir kurumdur ve yapısı nasıldır?
3. AB'nin uluslararası ilişkilerdeki temel ilke değerleri nasıldır? Hangi güç unsurlarına ağırlık vermektedir?
4. AB'nin Orta Asya'ya yaklaşımı genel olarak nasıldır?

Belirlenen araştırma sorularından hareketle çalışmanın akışı şu şekildedir: birinci bölümde ilk soru incelenecek olup genel hatlarıyla Orta Asya'nın tanımı ve bölgenin jeopolitik sınırlandırılması yapılacaktır. İkinci ve üçüncü ve sorulardan hareketle ikinci bölüm; AB'nin yapısı, bölgeye olan ilgisinin sebeplerini incelerken dördüncü soruya yönelik olarak son bölümde birliğin bölgeye yönelik izlediği politika ve yaklaşımların neler olduğuna ve belirlenen tarih aralıklarındaki gelişmelerden hareketle politikaların değişen seyrine vurgu yapılmıştır.

Metot olarak doküman incelemenin yanı sıra betimsel içerik analizi ve karşılaştırmalı analiz belirlenmiş; tarihsel metot yönteminden de Türk Kuşağı kavramının çalışmaya eklenmesi aşamasında yararlanılmıştır. Doküman inceleme bilimsel bir araştırmanın konusunun belirlenmesinden, çeşitli kaynaklar aracılığıyla doğru bilgiye ulaşmanın en önemli yoludur. İçerik analizi ise ortak özellikler taşıyan verileri belirli temalar ışığında sınıflandırarak, düzenleme ve yorumlama sürecidir. Elde edilen tüm bu verilerin bölgeyi kapsayan ülkeler ve siyasi aktörler açısından değerlendirilmesi aşamasında da bir diğer yöntem olan karşılaştırmalı analiz kullanılmıştır.

AB ve Orta Asya ilişkileri, uluslararası ilişkiler literatüründe enerji güvenliği, kalkınma yardımı programları ve insan hakları gibi temalara odaklanılarak yoğun bir şekilde incelenmiştir. Mevcut çalışmaların büyük çoğunluğu, 2000'li yılların başlarına kadar olan gelişmeleri kapsamaktadır. Bu bağlamda, literatürde benzer alanların incelendiği çalışmaların varlığı gözlenmekle birlikte, özellikle son 15 yıllık dönemi (yaklaşık 2010 sonrası) bütüncül bir şekilde ele alan çalışmalarda belirgin bir boşluk bulunmaktadır. Bu çalışma, söz konusu boşluğu doldurmayı hedefleyerek, AB-Orta Asya ilişkisini güncel siyasi, ekonomik ve jeopolitik gelişmelerin ışığında analiz etmektedir. Analizin tarihsel sınırlılığı 2010 sonrası döneme odaklanmıştır. Nitekim bu dönem, 2012'de ÇHC'nin Kuşak ve Yol Projesi'nin harekete geçirilmesi ve son olarak Ukrayna-Rusya Savaşı'nın tetiklediği yeni enerji hareketliliği gibi bölgenin stratejik önemini kökten değiştiren olayları içermektedir. Bu çerçevede, çalışma, AB'nin bölgeye yönelik yaklaşımını ve politika değişimlerini, Türk Kuşağı eksenindeki değerlendirmelerle birlikte inceleyerek literatüre özgün bir katkı sunmaktadır.

2. Yöntem

Literatür taraması, çalışmanın sınırlılıkları belirlendikten sonra süreci güvenilir bilgiler ışığında yürütmek açısından önem arz eden bir süreci kapsamaktadır. Nitel araştırma süreçlerinin basamaklarının ilki olan bu adım, bulguların doğruluğu ile direkt olarak ilişkilidir. Doküman inceleme ise, araştırmacıların elde ettikleri verilerin sistematik bir şekilde analiz etmelerine ve belirli bir konu

hakkında bilgi edinmelerine olanak tanındığı bir yöntemdir (Akmanoğlu, 2021). Bu anlamda bakıldığında yalnızca doğru, net ve güvenilir bilgilere ulaşmak yeterli değildir. Dokümanların sistematik bir şekilde incelenmesi ve çalışmanın seyir planının yapılması için ilgili metoda başvurulmuştur. Konu başlığının netleşip daralması açısından önemli bir aşamayı kapsamaktadır. Sosyal bilimler alanı için üzerine çalışılan ve önemli olduğu vurgulanan bu konu özelinde öncelikle Orta Asya'nın jeopolitiği ve tarih boyunca neden önemli bir bölge olarak arzulandığı araştırılıp ilgili literatür taranmıştır. Ardından AB kurumunun yapısı ve politikalarının seyrinin belirlenen bölge açısından ne gibi değişikliklere maruz kaldığı tespit edilmiştir.

Nitel bir araştırma yöntemi olan ve bu çalışmada başvuru alan yöntemlerden biri olan içerik analizi; görsel, yazılı ve benzeri elde edilen bulguların sistematik ve detaylı bir biçimde analiz edilmesini sağlamaktadır. Özellikle sosyal bilim disiplinlerinin yorum ve eleştiriye açık olduğu göz önünde bulundurulursa başvuru alan bilgi, belge ve bulguların şeffaf ve anlaşılır olması açısından analizlerinin netliği önem arz etmektedir. Kısacası, içerik analizi ortak özellikler taşıyan verileri belirli temalar ışığında sınıflandırarak, bu verileri okuyucunun daha rahat anlayabileceği bir biçimde düzenleme ve yorumlama sürecidir (Creswell, 2021).

Çalışmada belirlenen analitik çerçeve doğrultusunda kategorizasyon ve temalaştırma adımlarından yararlanılmıştır. Bu süreçte, öncelikle AB strateji belgeleri (2007 ve 2019 Stratejileri, Ortak İletişimler, EPCA metinleri) detaylı taranarak, AB'nin Orta Asya'ya yönelik temel ilgi alanlarını ve politika hedeflerini temsil eden üç ana analitik eksenin oluşturulmasıyla başlamıştır: Bu eksenler, normatif değerler (demokrasi, hukukun üstünlüğü ve iyi yönetim gibi), ekonomik ve güvenlik çıkarları (enerji güvenliği, ticaretin çeşitlendirilmesi ve Trans-Hazar Koridoru gibi) ve jeopolitik rekabet (Çin'in BRI ve Rusya'nın nüfuzu karşısındaki AB pozisyonu) olarak belirlenmiştir. Ardından, incelenen her bir belge, paragraf veya önemli ifade, yukarıda belirlenen bu ana eksenlerden hangisine ait olduğu ve hangi alt konuya (kod) vurgu yaptığı belirlenerek etiketlenmiştir. Böylelikle betimsel içerik analizi uygulanmıştır.

Geçmişte yaşanan gelişme ve olayların günümüze uyarlaması ve yorumlanması noktasında analizinin önem arz ettiği ve bu anlamda yararlanılan yöntem olan tarihsel metot çalışmanın literatür tarama sürecinde başvuru alan bir diğer metot olmuştur. Bölgeye yönelik birliğin ve benzeri yapıların yaklaşımlarının tarihsel süreçte nasıl olduğu arka planı anlama noktasında gerekli görülmüştür. Çalışmaya özgünlük katan bir diğer nokta; konunun Türk Kuşağı açısından nasıl yorumlanabileceği olmuştur. Dolayısıyla, dünya düzeninin değişmesinin ardından birer aktör olarak çıkan ve aralarındaki bağ güçlenen Türk dünyası ülkeleri tarihsel metodoloji bağlamında değerlendirilmiştir. Türk Kuşağı ile kast edilen ülkelerin (Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan) var olan kültürel yakınlıkları ve birbirleri arasındaki iş birliği potansiyelleri ön plana çıkmaktadır. AB'nin ortak çıkar, amaç ve politikalara sahip bir birlik olduğu göz önünde bulundurulursa Türk Kuşağı'nın var olan birlik olma potansiyelinden yararlanıldığı yorumu yapılabilir. Örneğin, Güney Kıbrıs meselesinde tanınırlık sorunu uluslararası bir gündem iken bahsi geçen ülkelerin Azerbaycan hariç hepsinin ilgili bölgeye elçi ataması birer birlik olarak hareket ettiğinin en güzel örneklerindendir.

Karşılaştırmalı analiz ise iki veya daha fazla birim arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları sistematik olarak incelemek için kullanılan bir yöntemdir. Başarılı bir karşılaştırmalı analiz yapmak, doğru ölçütlerin seçimine bağlıdır. Bu anlamda çalışma özelinde belirlenen birlik/örgütlerin etkinlik (politika) ölçütleri, karar alma süreçleri ve yürüttükleri politika açısından kurumsal ölçütler, siyasi/ideolojik ölçütler esas alınmıştır. Buna bağlı olarak AB'nin yaşanan gelişmeler neticesinde bölgeye yaklaşım stratejilerinin dönüşümü ve gelecekte yürüteceği olası politikalar üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Aynı şekilde Türk ülkelerinin kurumsallaşma adımları ve yürüttükleri iş birlikleri potansiyelinin ilgili coğrafyaya etkileri analiz edilmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, çalışmanın Türk Kuşağı ekseninde yürüttüğü karşılaştırmalı analizde AB'nin ve Türk Kuşağı aktörlerinin bölgeye yönelik yaklaşımları somut ölçütler üzerinden değerlendirilmiştir; buna göre AB'nin EPCA'lar

aracılığıyla hukuki alanda sağladığı kurumsallaşma adımları ile Türk Kuşağı'nın kurumsallaşma potansiyeli ve iş birliği kurumsal etkinlik ölçütü olarak, AB'nin normatif güç anlayışı ile Türkiye ve Türk Kuşağı'nın ortak tarih, kültür ve dil üzerine kurulu yumuşak güç stratejileri ise siyasi/ideolojik ölçüt olarak karşılaştırılmış ve son olarak AB'nin yeşil dönüşüm/dijitalleşme yatırımları ile bölge ülkelerinin ulusal altyapı projeleri ve Orta Koridor'daki rolü politika ölçütü açısından değerlendirilmiştir. Bu detaylı kategorizasyon ve karşılaştırma ölçütlerinin operasyonelleştirilmesi, çalışmanın hem nitel hem de karşılaştırmalı analitik süreçlerinin şeffaflığını ve güvenilirliğini sağlamıştır.

3. Orta Asya'nın Jeopolitiği

Jeopolitik kavramının, coğrafi faktörlerin uluslararası ilişkiler üzerindeki etkilerini analiz eden bir yaklaşımı ifade ettiği söylenebilir. Coğrafi konum, doğal kaynaklar, nüfus yapısı, sınırlar ve ulaşım hatları gibi unsurların; devletlerin dış politikalarını ve güvenlik stratejilerini şekillendirdiği kabul edilmektedir. Bu bağlamda Orta Asya; sahip olduğu geniş toprakları, zengin enerji kaynakları ve büyük güçlerin rekabet alanı olması nedeniyle jeopolitiğin klasik tanımını somutlaştıran bir bölge olarak öne çıkmaktadır (Agayeva, 2021, s. 4). Orta Asya enerji kaynaklarından coğrafi konumuna, ÇHC-Rusya rekabetinden Afganistan'a olan yakınlığına kadar birçok sebepten ötürü küresel güçler açısından jeopolitik olarak kilit bir bölge olduğu söylenebilir. Bu nedenlerden dolayı bölgesel düzeyde olduğu kadar küresel siyaset açısından da önemli karar mekanizmalarının odak noktası ve yatırımların merkezi konumunda yer almaktadır.

Orta Asya bölgesi; Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan'dan oluşmaktadır. SSCB'nin dağılmasının ardından bağımsızlıklarını kazanan bu ülkeler, hem tarihsel hem de kültürel açıdan ortak kimlik özellikleri taşımaktadır (Kara & Solak, 2017, s. 101). Coğrafi olarak Hazar Denizi'nden ÇHC sınırına, Rusya'dan Afganistan'a kadar uzanan geniş bir alanı kaplayan Orta Asya, Avrasya'nın merkezinde kritik bir konumda yer almaktadır. Bölge kuzeyde Rusya; doğuda ÇHC güneyde Afganistan, Pakistan ve İran; batıda ise Hazar Denizi üzerinden Kafkasya ve Avrupa ile çevrilidir. Bu durum, Orta Asya'yı hem güvenlik riskleri hem de ekonomik fırsatlar bakımından merkezi bir noktaya taşımaktadır. Özellikle Afganistan'a olan yakınlık, güvenlik açısından bölgeye kırılganlık katarken; ÇHC ve Rusya gibi küresel aktörlerin doğrudan komşuluk ilişkisi, rekabeti artırmaktadır (Karaoğlu, 2022, s. 142).

Enerji kaynakları, Orta Asya'nın jeopolitik önemini en fazla pekiştiren unsurdur. Türkmenistan ve Kazakistan, sahip oldukları büyük doğalgaz ve petrol rezervleri ile yalnızca bölgesel değil küresel enerji piyasalarında da belirleyici aktörlerdir (Ongarova, 2017, s. 9). Bölge aynı zamanda ÇHC, Avrupa ve Güney Asya'ya enerji taşıyan boru hatlarının geçtiği stratejik bir kavşaktır. Bu nedenle Orta Asya, enerji güvenliği perspektifinden bakıldığında hem yatırımcı ülkelerin hem de tüketici pazarların dikkatini çeken bir bölge niteliği taşımaktadır (Aras & Kandemir, 2023, s. 119).

Bölge yalnızca enerji kaynakları nedeniyle değil, aynı zamanda küresel güç dengeleri bakımından da jeopolitik bir merkezdir. ÇHC'nin artan ekonomik ve siyasi gücü ile Rusya'nın tarihsel nüfuzu arasındaki rekabet, Orta Asya'yı büyük güçler mücadelesinin sahnesi haline getirmektedir. Bunun yanında, Afganistan'a olan yakınlık, hem güvenlik tehditlerini hem de Batılı aktörlerin bölgeye olan ilgisini artırmaktadır. Dolayısıyla Orta Asya, hem bölgesel hem de küresel siyaset açısından stratejik kararların, yatırımların ve ittifakların odak noktasında yer almaktadır (Erol, 2004, ss. 85,86).

Son yıllarda ÇHC'nin BRI girişimi kapsamında Orta Asya'ya yaptığı yatırımlar bölgenin ekonomik ve jeopolitik değerini daha da artırmıştır. Ulaştırma koridorları, enerji hatları ve altyapı projeleri; Orta Asya'yı küresel ticaret yollarının merkezine taşımakta ve bölgenin stratejik konumunu pekiştirmektedir (Alperen, 2018, s. 25). Bu bağlamda Orta Asya'nın yalnızca enerji güvenliği açısından değil, aynı zamanda küresel lojistik ve ticaretin yeniden yapılanmasında da belirleyici bir rol oynadığı söylenebilir.

Türk Kuşağı yaklaşımı, Orta Asya halklarının ağırlıklı olarak Türk kökenli oluşu, ortak dil ve lehçeleri ile paylaşılan tarih, kültür ve inanç sistemleri üzerinden Türkiye ile bölge arasındaki kültürel-kimlikli yakınliğı vurgular. Bu bağlar, Türkiye'nin yumuşak güç kapasitesini artırarak Türk Dünyası'nın entegrasyonuna temel oluşturmaktadır (Yılmaz & Kılıçoğlu, 2018, ss. 152-154). Böylece Orta Asya, enerji ve jeopolitik unsurların yanı sıra bu kültürel bağlarla da Türkiye açısından stratejik bir değer kazanmaktadır.

4. Avrupa Birliğı Kurumu ve Yapısı

Uluslararası sistemin; devletlerin yanı sıra çok uluslu şirketler, uluslararası örgütler ve bölgesel bütünleşme yapıları gibi farklı aktörlerin etkileşim içinde bulunduğu karmaşık bir düzen olduğu bilinmektedir. Bu sistemde geleneksel egemen devlet anlayışının ötesine geçen yapılar, küresel siyasetin işleyişini önemli ölçüde şekillendirmektedir. AB, bu bağlamda yalnızca bölgesel bir entegrasyon projesi değil, aynı zamanda uluslararası ilişkilerde kendine özgü normatif ve kurumsal kimliğıyle dikkat çeken bir aktördür (Tezcan & Güler, 2025).

İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa'da kalıcı barış ve ekonomik bütünleşme idealiyle temelleri atılan AB, tarihsel süreçte konvansiyonel bir uluslararası örgütten çok daha fazlasına evrilmiştir. 1951'deki Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğı (AKÇT) girişimiyle başlayan bu oluşum; Roma, Maastricht ve özellikle Lizbon Antlaşması gibi hukuki dönüm noktalarıyla, Birliğı bugünkü kendine özgü kurumsal yapısına kavuşturmuştur (Akçay, Argun, & Akman, 2011, s. 117). Yasama, yürütme ve temsil yetkilerini paylaşan Parlamento, Komisyon ve Konsey üçgenindeki çok katmanlı karar alma mekanizması, AB'ye klasik devlet yapılanmalarını andıran "yarı-federal" bir işleyiş kazandırmıştır. Söz konusu kurumsal derinlik, Tek Pazar ve Euro gibi ekonomik bütünleşme araçlarıyla birleştiğinde; Birliğı uluslararası sistemde salt ekonomik bir dev olmanın ötesinde, siyasi ve normatif reflekslere sahip otonom bir aktör olarak hareket etme kapasitesi sağlamaktadır (Öztürk, 2025, ss. 18,19).

AB, Orta Asya ülkeleri için en büyük yatırımcı ve ticaret ortaklarından biridir. Enerji ve hammadde kaynakları açısından zengin olan bu bölge, AB'nin dış politika ve enerji güvenliğı stratejilerinde öncelikli bir konuma sahiptir. Nitekim 2015 yılında Kazakistan ile imzalanan Gelişmiş Ortaklık ve İşbirliğı Anlaşması (Enhanced Partnership and Cooperation Agreement - EPCA), taraflar arasındaki ilişkilerin kurumsal temelini oluşturmıştır. 2016'da yürürlüğe giren bu anlaşma; ticaret, enerji, ulaştırma, çevre, hukukun üstünlüğü ve insan hakları gibi çok sayıda alanı kapsamaktadır (Muratbekova, 2020, s. 23). EPCA; AB'nin Orta Asya'daki en kapsamlı ortaklık anlaşması olma özelliğini taşıırken, bölgedeki diğer ülkelerle de benzer süreçler devam etmektedir. Özellikle Özbekistan ile 2019'dan bu yana yeni bir gelişmiş ortaklık anlaşmasının müzakereleri yürütölmekte, Kırgızistan ile ise kapsamlı bir iş birliğı çerçevesi üzerinde görüşmeler devam etmektedir. Ancak AB'nin Orta Asya ile ticaret ilişkilerinin büyük ölçüde enerji, hammadde ve düşük işlenmiş mallar etrafında şekillenmesi; ekonomik bağların çeşitlendirilmesini sınırlandıran bir unsur olmaya devam etmektedir.

Bu sınırlılığı aşmak için AB son yıllarda yeşil dönüşüm, lojistik altyapı ve dijitalleşme alanlarında yeni stratejiler geliştirmiştir. Özellikle Trans-Hazar Koridoru, AB'nin Orta Asya'yı Avrupa ile doğrudan bağlama hedefinin bir yansımasıdır (Kaya, 2024, ss. 28,29). Bu koridor, ÇHC'nin BRI girişimine alternatif veya tamamlayıcı bir güzergâh olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca yenilenebilir enerji projeleri, sürdürülebilir tarım uygulamaları ve dijital altyapı yatırımları; AB'nin bölgeyle ekonomik ilişkilerini daha dengeli bir zemine oturtma çabasını göstermektedir.

5. Avrupa Birliğı'nin Orta Asya'ya Yönelik Yaklaşım ve Politikaları

AB'nin Orta Asya vizyonunda, bir dış politika enstrümanı olarak "normatif güç" kavramı merkezi bir rol oynamaktadır. Demokrasi kültürü, insan hakları, hukukun üstünlüğü ve sürdürülebilir kalkınma gibi evrensel kaideler; sahadaki pratik uygulama zorluklarına rağmen Birliğı'nin bölge politikasının ana referans noktasını teşkil etmektedir (Yazgan, 2010, s. 154). Bu vizyonun somut bir uzantısı olarak AB,

2006 yılında benimsediği stratejik çerçeve dahilinde; sivil toplum kapasitesinin artırılması, eğitim altyapısı, yargısal modernizasyon ve iyi yönetim gibi alanlarda aktif destek sağlamayı sürdürmektedir (Efegil, 2008, s. 72).

Ne var ki, bölge ülkelerindeki otoriter siyasi refleksler, ifade hürriyeti üzerindeki baskılar ve demokratikleşme süreçlerindeki durağanlık, AB'nin bu değer odaklı misyonlarını hayata geçirmesini güçleştiren yapısal bariyerler olarak öne çıkmaktadır (Yumak, 2017, s. 200). Mevcut durum, AB'yi bölgeye yönelik stratejilerini yerel gerçekliklerle uyumlu hale getirmeye zorlamıştır. Geline nokta, salt yumuşak güç unsurlarıyla yetinmeyen, aynı zamanda ekonomik ve stratejik kaldıraçları da denklemden tutan daha hibrit ve dengeli bir yaklaşım, AB'nin bölgedeki nüfuzunu tahkim etme arayışının temelini oluşturmaktadır.

Nitekim AB'nin hem kurumsal yapısı hem de normatif kimliğiyle uluslararası sistemde farklılaşan bir aktör olduğu bilinmektedir. Orta Asya ile ilişkileri; enerji güvenliği, ticaret, normatif değerler ve altyapı yatırımları gibi çeşitli alanlarda gelişmektedir. Ancak bu ilişkiler, hem ekonomik çeşitlilik eksikliği hem de bölgenin otoriter politik atmosferi nedeniyle sınırlı kalabilmektedir. AB'nin önümüzdeki dönemde Orta Asya'ya yönelik politikalarında, yeşil dönüşüm ve dijitalleşme gibi küresel eğilimlerle uyumlu, aynı zamanda yerel gerçekliklere duyarlı bir yaklaşım benimsemesi; hem bölgesel hem de küresel siyaset açısından belirleyici olacaktır (İKV, 2024).

Çalışmanın üçüncü araştırma sorusundan hareketle kendine özgü yapıya sahip bir aktör olan AB, gelenekselleşmiş güç politikalarını aşan bir yaklaşıma sahiptir. Değer temelli politikalar şekillendiren AB'nin kurumsal yapısı, tarihsel geçmiş ve birikimi bu zemini hazırlamıştır. Bu açıdan bakıldığında, AB'nin temel ilke değerleri demokrasi temelli, insan haklarına saygılı, hukukun üstünlüğünü gözetilen ve sürdürülebilir kalkınma ile barışın korunması ve benzeri evrensel normlar üzerine inşa edilmiştir. Elde edilen bulgular aracılığıyla ulaşıldığı üzere AB'nin dış politika yaklaşımı normatif güç anlayışına dayalıdır. Normatif güç yaklaşımı ekonomik veya askeri zorlamaların aksine değer ve normlar ile hareket etmektedir. Bu anlamda atılan adımların sert güçten ziyade yumuşak güce yakın bir stratejiye dayandığı söylenebilir. AB'nin komşuluk politikaları, genişleme süreci, hukukun üstünlüğüne yönelik teşvikleri buna sayılabilecek örneklerdendir.

Normatif gücün yanı sıra ekonomik unsurlarını da etkin bir biçimde kullanan birlik diplomatik kapasitesi ve mekanizmaları ile bölgesel iş birliği süreçleriyle de aktif bir pozisyonundadır. Yakın geçmişte bakıldığında son yıllarda AB'nin stratejik özerklik hedefi bağlamında Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) çerçevesinde çeşitli askeri misyonlar ve kriz yönetimi operasyonları yürüttüğü bilinmektedir. Bunlar haricinde, askeri kapasitesi sınırlı olan AB, güvenlik alanında da daha çok sivil misyonlara ve çatışma önleyici mekanizmalara odaklanmaktadır.

Son soru incelendiğinde, AB'nin Orta Asya'ya yönelik yaklaşımı, üç temel eksen etrafında özetlenebilir: Demokratikleşme ve insan haklarının teşviki, enerji güvenliği ve ekonomik iş birliği, ve bölgesel istikrarın desteklenmesi. Bu bağlamda, AB normatif değerlerini dış politikasına yansıtarak bölge ülkelerinde yönetim kalitesinin artırılmasına, hukukun üstünlüğünün yerleşmesine ve sivil toplumun güçlendirilmesine yönelik projeler geliştirmiştir. AB'nin bölgeye yönelik yaklaşımında bir diğer önemli unsur ise bölgesel iş birliğinin teşvikidir.

Orta Asya, Rusya'nın tarihsel etkisi ile ÇHC'nin ekonomik gücünün kesişim noktasındadır. ÇHC'nin BRI aracılığıyla bölgeye yaptığı büyük altyapı yatırımları, AB'nin bölgedeki etkisini sınırlayabilecek unsurlar taşımaktadır. Öte yandan, Rusya'nın Avrasya Ekonomik Birliği ve Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ) üzerinden kurduğu siyasi-askerî nüfuz, AB'nin hareket alanını daraltmaktadır.

Bu bağlamda AB, Orta Asya'da bir "dengeleyici aktör" olarak konumlanmakta; bölge ülkelerinin dışa açık, çok yönlü bir dış politika izlemesini desteklemektedir. Bu stratejik konum, AB'nin yumuşak güç

kapasitesini artırmakta ve özellikle genç nesil ile reform yanlısı elitler nezdinde prestij kazandırmaktadır.

2010 sonrası gelişmelere odaklanıldığında bu hususta ön plana çıkan gelişmenin Ukrayna-Rusya savaşı olduğu görülmektedir. Yaşanan bu gelişme neticesinde uluslararası konjonktürde dengelerden iş birliklerine kadar birçok yeni gelişme yaşanmıştır. AB özelinde değerlendirildiğinde, doğalgaz kaynak rezervini Rusya üzerinden sağlayan birliğin savaşın başlangıcından itibaren Ukrayna yanlısı politikaları kapsamında “gaz sorunu” yaşadığı görülmektedir. Birlik, hızlı bir şekilde Rusya’yı öncelikle uyarmış ancak sonrasında Rusya’nın bu uyarılara olumlu yanıt vermemesiyle politikalarını yeni bir gaz pazarı arayışına çevirmiştir. Bu süreçte Rusya, AB’yi doğalgazı kesmekle tehdit etmiş, Ukrayna’ya desteğini sonlandırmasını talep etmiştir. İki aktörün uzlaşmaması AB’nin yönünü Orta Asya’ya çevirmesinde etkili olmuştur. Tüm bu gelişmelerin ardından ön plana çıkan ülkeler çalışmada Türk Kuşağı kapsamına alınan ülkelerdir (Noi, 2024). Bu doğrultuda, AB ilgili ülkelerle yaptığı iş birliklerini artırmış ve büyük yatırımlar için zemin hazırlamıştır. Yürütülen iş birlikleri ve imzalanan anlaşmalar “kazan-kazan” stratejisi olarak değerlendirilebilir (DW, 2025).

Sonuç olarak, AB’nin uluslararası ilişkilerdeki temel güç kaynağı, sahip olduğu ekonomik kapasite, diplomatik araçlar ve en önemlisi de normatif değerler bütünüdür. Bu yaklaşım, AB’yi klasik güç dengesi politikalarından ayırarak, uluslararası sistemde “değer temelli” bir aktör olarak konumlandırmaktadır. Gelecekte, AB’nin küresel rolünün artması, bu değerlerin tutarlılıkla uygulanmasına ve çok taraflı iş birliğine dayalı politikaların güçlendirilmesine bağlı olacaktır. Ukrayna savaşı sonrasında AB’nin enerji güvenliği politikaları ve Avrasya ulaşım koridorları stratejik olarak yeniden değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Orta Asya, alternatif doğu-batı koridorlarının ve tedarik zincirlerinin kritik bir halkası haline gelmiştir. Ayrıca, bölgedeki su krizleri, iklim değişikliği etkileri ve genç nüfusun sosyal beklentileri gibi yeni parametreler, AB’nin Orta Asya politikalarında kapsayıcı ve esnek yaklaşımları zorunlu kılmaktadır.

Kısacası, AB’nin Orta Asya’ya yaklaşımı, sadece ekonomik ve güvenlik temelli değil, aynı zamanda değer odaklı ve çok yönlü bir diplomatik stratejiye dayanmaktadır. Bu yaklaşım, AB’nin bölgeyle olan ilişkilerini istikrar, kapsayıcılık ve sürdürülebilir kalkınma ekseninde derinleştirmesine olanak tanımaktadır. Ancak, bölgedeki otoriter yapılar, büyük güç rekabeti ve yapısal zorluklar, bu sürecin önündeki temel engeller olarak varlığını sürdürmektedir. AB’nin başarısı, bu zorluklara karşı esnek, sabırlı ve yerel hassasiyetleri gözetten bir strateji izlemesine bağlı olacaktır.

6. Sonuç ve Öneriler

Tarihsel süreçte jeopolitik ve stratejik önemi yüksek olan Orta Asya, 21. yüzyılın başlarından itibaren hızlanan küresel dinamikler neticesinde AB dış politikasının en kritik ilgi odaklarından biri haline gelmiştir. Bu kapsamlı analiz, AB’nin Orta Asya’ya yönelik politikasının yalnızca klasik kalkınma yardımı programları çerçevesinden ibaret olmadığını, bilakis ekonomik güvenlik çıkarları (özellikle enerji ve ulaştırma) ile normatif ilkeler (demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan hakları) arasında kurulan karmaşık ve çoğu zaman çelişkili bir denge üzerine kurulu olduğunu ortaya koymaktadır. Bölgenin stratejik denkleminde yaşanan dönüşümler, ÇHC 2012 yılında başlattığı BRI, AB ile Orta Asya ülkeleri arasında imzalanan EPCA’lar ve en nihayetinde Ukrayna-Rusya Savaşı’nın tetiklediği küresel enerji arz güvenliği krizinin etkisiyle hız kazanmıştır. Bu gelişmeler, AB’nin bölgeye yönelik stratejik odaklanmasını derinleştirmiş, yeni doğal gaz ve petrol rezervleri arayışını politika yapımının merkezine yerleştirmiştir.

Çalışmamızın temel bulgusu, AB’nin Orta Asya ülkeleri için en önemli ticari ve yatırımcı ortaklardan biri olma konumunu korumasına rağmen, mevcut ticari ilişkilerin büyük ölçüde enerji, hammadde ve düşük işlenmiş mallar etrafında yoğunlaşmasının, AB’nin bölgeyle ekonomik bağlarını çeşitlendirme ve derinleştirme hedefini kısıtladığıdır. İklim değişikliğiyle mücadele bağlamında yeşil dönüşüm, bölgesel

bilgi akışını hızlandırmayı amaçlayan dijitalleşme ve en kritik öneme sahip olan, Rusya ve ÇHC'ye olan bağımlılığı azaltmayı hedefleyen Trans-Hazar Koridoru (Orta Koridor) gibi kritik ulaştırma altyapısı projelerine yoğun bir kaynak ve ilgi aktarımını içermektedir. AB'nin uzun vadeli amacı, bölgede yalnızca bir fon sağlayıcı veya geçici bir ekonomik partner olarak değil, aynı zamanda uzun vadeli, sürdürülebilir, çok boyutlu bir güvenlik ve normatif güç olarak konumlanarak kendi sınırlarının ötesindeki istikrarı sağlamaktır. Ancak bu hedeflere ulaşılması, AB'nin kendi içinde normatif idealler ile rasyonel stratejik çıkarlar arasındaki tutarlılığı sağlama becerisine bağlı olacaktır.

Analizin özgün ve kritik sınırlılığını teşkil eden Türk Kuşağı eksenindeki değerlendirmeler, bölge siyasetine dair daha bütüncül bir anlayışa ulaşılmasını sağlamıştır. Özellikle Kazakistan ve Türkmenistan'ın sahip olduğu büyük doğalgaz rezervleri ve bu kaynakların uluslararası pazarlara taşınmasında kilit rol oynayan mevcut ve potansiyel boru hatları düşünüldüğünde, Türk Kuşağının küresel enerji güvenliğindeki stratejik değeri yadsınamaz. Bölge halklarının ortak tarih, kültür ve dil temelinde kurduğu güçlü bağlar, Türkiye'nin bölgeye yönelik uyguladığı yumuşak güç unsurlarını pekiştirmekte ve Türkiye'yi, AB'nin normatif ve ekonomik hedeflerine ulaşmasında potansiyel bir tamamlayıcı aktör haline getirmektedir. Türkiye'nin coğrafi ve kültürel yakınlığı, AB'nin bölgedeki etkinliğini artırabilmesi için ÇHC ve Rusya gibi büyük güçlerle olan jeopolitik rekabeti yönetirken göz ardı edilemeyecek stratejik bir iş birliği zeminini temsil etmektedir. ÇHC'nin bölgedeki etkisine doğrudan bir yanıt olarak, AB kendi "Global Gateway" (Küresel Geçit) stratejisini geliştirmiştir. Bu strateji, ÇHC'nin altyapı projelerine alternatif olarak, AB değerlerine ve çevre standartlarına uygun, sürdürülebilir altyapı yatırımları sunmayı amaçlamaktadır. Bu, AB'nin bölgede sadece bir kalkınma yardımcı aktörü değil, aynı zamanda stratejik bir altyapı yatırımcısı olarak konumlanma çabasını güçlendirmiştir. AB'nin Orta Asya'daki başarısı, bu güçlü bölgesel aktörün potansiyelini bir engel olarak değil, bir kaldıraç olarak kullanma becerisine bağlıdır.

Sonuç olarak, AB'nin bölgedeki başarısı, yalnızca ÇHC ve Rusya rekabetini yönetmesine değil, aynı zamanda kendi değerlerini jeopolitik gerçekliklerle tutarlı bir biçimde entegre etme ve Türk Kuşağı gibi bölgesel kaldıraçları fark etme ve kullanma becerisine bağlı görülmektedir. Orta Koridor gibi kritik bağlantı projelerinde, AB'nin sadece Orta Asya hükümetleriyle değil, aynı zamanda bölgede güçlü bir kültürel ve ekonomik etkiye sahip olan Türk Devletleri Teşkilatı ile stratejik iş birliği kanallarını derinleştirmesi tavsiye edilmektedir. AB'nin fonlarını ve teknik desteklerini sadece büyük ölçekli altyapı projelerine değil, aynı zamanda sivil toplumu güçlendiren, eğitim, çevre ve kadınların ekonomik katılımı gibi yerel dinamiklere duyarlı ve sürdürülebilir etki yaratacak toplum temelli projelere yönlendirmesi gerekmektedir. Akademik düzeyde ise, gelecek araştırmalar, AB ve Türk Kuşağı arasındaki potansiyel ve var olan iş birliği alanlarının incelenmesi ve geliştirilmesine odaklanmalıdır.

Kaynakça

- Agayeva, A. (2021). Soğuk savaş sonrası dönemde Çin'in Avrasya enerji jeopolitiği politikası: Orta Asya örneği. *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, 4(8), 1-14.
- Akçay, E. Y., Argun, Ç., & Akman, E. (2011). AB'nin tarihsel gelişimi ve ortak dış ve güvenlik politikası. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(4), 117-131.
- Alperen, Ü. (2018). "Bir Kuşak Bir Yol" girişimi ve Çin'in Orta Asya politikası. *Bilge Strateji*, 10(19), 17-38.
- Aras, F. Ç., & Kandemir, E. (2023). Enerji güvenliği bağlamında AB enerji politikaları ve AB-Orta Asya ilişkileri. *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi*, 7(2), 107-126.
- Atamuratova Yılmaz, A. (2023). *Avrupa birliği'nin yeni Orta Asya stratejisi ve AB-Kazakistan ilişkileri*. [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi].
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=S2eMu1TIwY_v4mYv58xAr1PdcbNlR_KP5FyP-1V4gL6SaPY8Og0CGZG7b9XUBzmn
- Bozkır, R. (2022). *Kazakistan Rusya federasyonu ilişkilerinde savunma ve güvenlik boyutu* [Yüksek lisans tezi, Giresun Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=ZSLH3dPY6vPM-bQqzixVMA&no=W2QUUcMhhbsaIPJH4FyR6Q>
- DW Türkçe. (2025, Ocak 1). *Kiev, Avrupa'ya Rus gazını kesti*. 5 Kasım 2025.
<https://www.dw.com/tr/kyev-avrupaya-rus-gaz%C4%B1n%C4%B1-kesti/a-71195430>
- Efegil, E. (2008). Avrupa Birliği'nin Orta Asya politikasının analizi: Proje bazlı yaklaşımdan stratejik işbirliği anlayışına geçiş. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 08(16), 65-82.
- Eyfettin Erol, M. (2004). Orta Asya'da güvenlik sorunları. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, 1, 85-112.
- İktisadi Kalkınma Vakfı, & Yeniyıldız, S. N. (2024). *Yeşil ve dijital dönüşümün Avrupa Birliği'nde bölgesel uyum üzerindeki etkileri ve Türkiye* (İKVYayınNo:327). İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı.
- Kara, A., & Solak, F. (2017). *Bağımsızlıklarının 25. Yılında Türk Cumhuriyetleri*. İstanbul: Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB) Yayınları.
- Karaoğlu, O. (2022). Orta Asya'da ABD-Çin-Rusya rekabeti ve Türk dünyasına yansımaları. *Uluslararası Strateji ve Araştırma Derneği*, 17, 135-158. <https://doi.org/10.23897/usad.1242058>
- Kaya, E. (2024). Orta Koridor'un dünya politikasında ve Avrasya'da artan önemi. *Düşünce Dünyasında Türkiz*, 9-35, 15(1), 9-35. <https://doi.org/10.59281/turkiz.1458292>
- Muratbekova, A. (2020). EU-Kazakhstan relations: Enhanced partnership in action. *Eurasia Outlook 2020: Economic, social and political perspectives in Eurasia*. İstanbul: Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM).
- Noi Ünver, A. (2024, Şubat). *Rusya-Ukrayna savaşının Avrupa güvenliği, transatlantik ilişkiler ve NATO'ya etkisi* (AnalizSayı406). SETA. <https://media.setav.org/tr/dosya/2024/02/rusya-ukrayna-savasinin-avrupa-guvenligi-transatlantik-iliskiler-ve-natoya-etkisi.pdf>
- Ongarova, Y. (2017). Kazakistan'ın çok yönlü enerji politikası ve Hazar Denizi. *Alinteri Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-21. <https://doi.org/10.30913/alinterisosbil.306038>
- Özgül, I. (2023). *Tarihsel bir perspektifle Avrupa Birliği'nin Orta Asya politikası* [Yüksek lisans tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=kIrIdtdJ31bRgjb6fHvMUT6KVwpZag-YaMkS6lzMy-N_AazCcT5l9g7VgFic-c4J

Öztürk, G. A. (2025). *Çok katmanlı yönetim kuramı çerçevesinde Avrupa Birliği'nde ikincillik ilkesi*. [Yüksek lisans tezi. Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü].

Süar, F. (2011). *Soğuk Savaş Sonrası dönemde Avrupa Birliği-Orta Asya ilişkileri; Enerji sektörü bağlamında bir değerlendirme* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=YCZgCPlIlc07vPsBb2kXmQ&no=jeDeQ4Nt-BDGHkoEpMR9Q>

Tezcan, G., & Güler, A. (2025). Normatif Avrupa gücünden stratejik dışsallaştırmaya: Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde göç ve 18 Mart mutabakatı. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 70, 171-185. <https://doi.org/10.30794/pausbed.1712069>

Yılmaz, A. N., & Kılıçoğlu, G. (2018). Türkiye'nin Orta Asya'daki yumuşak gücü ve kamu diplomasisi uygulamalarının analizi. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 119(235), 141-184. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1483089>

Yazgan, H. (2010). Normatif güç kavramı ve realpolitik arasında Avrupa Birliği'nin Orta Asya ülkeleri ile ilişkileri. *Cankaya University Journal of Humanities and Social Sciences*, 7(1), 143-162.

Yumak, S. (2017). Avrupa Birliği temel değerleri ve bu değerlerin birliğin geleceği için taşıdığı önem: Polonya örneği üzerinden bir inceleme. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 16(2), 199-218.

Zhumabekova, K. (2014). *Avrupa Birliği'nin Orta Asya politikası* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=z7_wtJDWkwLn6EEKyEJRPA&no=qmkUSDFTA3T1SfjWVxpB2A

Makale Bilgi Formu

Yazarların Notları: Bu çalışma 15-17 Ekim 2025 tarihleri arasında Bosna Hersek/Saraybosna'da düzenlenen 23. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Yazarların Katkıları: MB: Çalışma fikrinin oluşturulması, literatür taraması, veri toplama, doküman ve içerik analizi, makale başlık ve başlık içeriklerinin planlanması, elde edilen verilerin eleştirel düzeyde yorumlanması, sonuçların analiz edilmesi ve makale yazım süreci; SG: çalışma tasarımının oluşturulması, literatür taraması, veri toplama, veri analizi, içeriğin eleştirel incelenmesi kısımlarında katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazarlar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Yapay Zekâ Bildirimi: Çalışmanın fikir ve yazını yazarlar tarafından planlanıp yazılmıştır. Yalnız dil bilgisi ve noktalamasında yapay zekadan yararlanılmıştır.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır.